

N:o 27.

Ank. till Riksd. kansli den 11 mars 1897, kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående bevisning inför rätta, lag angående ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken, lag angående ändring i 14 kap. jordabalken, lag angående ändring i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 maj 1855 och lag om ändrad lydelse af 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den 17 maj 1872, dels väckt motion om ändrad lydelse af 17 kap. 3 § rättegångsbalken, dels ock väckt motion om ändring i lagen angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål.

Genom proposition, n:o 6, af den 9 sistlidne januari har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bifogade, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga dels här nedan införda förslag till:

- 1:o lag angående bevisning inför rätta;
- 2:o lag angående ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken;
- 3:o lag angående ändring i 14 kap. jordabalken, och
- 4:o lag angående ändring i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 maj 1855,

dels ock följande förslag till

5:o) lag om ändrad lydelse af 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den 17 maj 1872:

Härigenom förordnas, att 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den 17 maj 1872 skall erhålla följande ändrade lydelse:

I allt hvad till rättegången hörer skall om tingslag gälla hvad genom lag eller författningar angående härad stadgadt är. Hafva två eller flera tingslag af Konungen förenats till ett, indele häradsrätten, så snart ske kan, tingslaget i kretsar för val af nämnd, bestående endast af tolf ledamöter. Dock skola i tjänst varande nämndemän fortfarande bibehålla sina befattningar, intill dess de af laga anledning derifrån afgå eller affida; och skall val af ny nämndeman i afgåendes ställe ej anställas förr än sådant är erforderligt till fyllande af det antal nämndemän, som enligt den nya indelningen å kretsen belöper. Intill dess nämndemännens antal nedgått till tolf, fördele häradshöfdingen efter samråd med nämnden tjänstgöringen dem emellan.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1898.

I sammanhang med ofvanberörda proposition, som till lagutskottet hänvisats, har utskottet till behandling förehaft tvenne inom Andra Kammaren väckta, till lagutskottet öfverlemnade motioner, den ena, n:o 85, af herr Kronlund om ändrad lydelse af 17 kap. 3 § rättegångsbalken, den andra, n:o 39, af herr Styrlander om ändring i lagen angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål.

I förstnämnda motion föreslås, det Riksdagen för sin del ville besluta, att 17 kap. 3 § rättegångsbalken finge följande förändrade lydelse: Vill någon — — — Kommer ej vittne, som stämmt är, böte från och med 5 till och med 100 kronor och lägge sedan viss dag och vite före — — — dertill.

Till stöd härför anför motionären:

Nu gällande rättegångsbalk stadgade i 17 kap. 3 § såsom påföljd för ett vittnes underlåtenhet att efter stämning infinna sig vid underdomstol ett visst bestämdt bötesbelopp af tre daler eller en krona femtio öre. Ändamålet med den stadgade påföljden vore att tvinga vittnet till inställelse, men uppenbart vore, att denna påföljd med hänsyn till det obetydliga beloppet skulle förfela sin åsyftade verkan, hvilket äfven

torde vara hvarje med vår rättskipning förtrogen persons erfarenhet. Vittnespligten vore ju ofta en tung pligt, och gifvet vore, att mången, instämd att vittna, läte egna angelägenheter och annan hänsyn än sin medborgerliga skyldighet gå framför den sistnämnda, synnerligast då ansvaret för försummelse i detta afseende vore så ringa.

Såsom en bland orsakerna till den ofta öfverklagade långsamheten i rättskipningen finge man otvifvelaktigt särskildt beträffande underdomstolarne räkna den här ofvan angifna bristen på effektivitet i vittneskallelsen. För rättskipningen inom städernas jurisdiktion med deras ofta återkommande domstolssammanträden torde olägenheten ej blifva så känbar. Ett vittnes uteblifvande från ett domstolssammanträde å landet vållade deremot ett onödigt uppskof af ända till ett år med handläggningen af ett mål. Sjelf hade motionären sådan erfarenhet af förhållandena inom Torneå domsaga. Vid ett af de nordligaste tingslagen, der ting hölles blott en gång om året, hade ett mål angående oloflig bränvinsförsäljning varit anhängigt i fem år och vore ännu ej afgjordt. Vid första tinget uteblef svaranden, vid det andra infann sig denne och nekade till förseelsen, till det tredje instämde åklagaren vittnen, som uteblefvo, vid det fjerde tillstädeskommo vittnena med anledning af dem förelagda viten, men begärde då svaranden uppskof för att höra vittnen, till det femte hade svaranden instämt sådana, hvilka emellertid uteblefvo, och nu blef målet å nyo uppskjutet. Häri liksom i så många andra fall såge man blott ett uppenbart försök af ena parten att draga ut på tiden med målets afgörande. De ringa bötesbeloppen för vittnenas utevaro betalades ofta af den tredskande parten, som i deras utevaro såge ett förträffligt medel att vinna tid.

En ännu större rättskränkning än nu sagda blefve en följd af omordade förhållanden, när vittnesförhör påkallades i fråga om häktad person. Ett vittnes utevaro vållade vanligen tre veckors uppskof med ransakningen, en människa beröfvades derigenom sin frihet under tre veckors längre tid, än hvad rättvisligen bort ske, staten finge vidkännas utgifter för fångtransport, för fångens bespisning, för nämndemän, för brottmålsdomare, der sådana, såsom i Norrbottens län, förekomme, och för allt detta drabbades uteblifna vittnen af kronor 1:50 i böter.

Att rättelse i dessa missförhållanden vore af nöden, torde, af hvad ofvan anförts, noggsamt inses. Nya lagberedningen hade i sitt förslag till lag angående bevisning inför rätta företagit sig en omredigering af nu gällande 17 kap. 3 § rättegångsbalken uti af motionären angifvet syfte.

En förändring af samma stadgande vore, såsom motionären sökt

visa, i hög grad af behovet påkallad och kunde lätteligen ske utan att afvakta afgörandet af hela ifrågavarande lagförslag.

Den andra af här ofvan nämnda motioner är af följande lydelse:

»Vid nästlidet års riksdag väcktes, som bekant, af mig motion derom, att Riksdagen ville besluta att till Kongl. Maj:t aflåta skrifvelse med begäran, att förslag till tillägg till ofvan omförmälda lag i syfte att under vissa vilkor bereda ersättning af allmänna medel åt vittnen, som af för brott tilltalade personer åberopats, måtte för Riksdagen framläggas. Motionen afstyrktes af lagutskottet hufvudsakligast af det skälet, att merberörda lag redan nu skulle innehålla bestämmelser, som skulle kunna undanrödja de svårigheter, jag velat ha afhjelpa beträffande de fall, att antingen den tilltalade saknade medel att betala vittnesersättningen, eller det af denne åberopade vittnet på grund af medellöshet vore urständsat att infinna sig vid domstolen. Men redan lagutskottet medgaf, att den utväg, lagen medgafve att lösa frågan, vore beroende på den omständigheten, att det af en tilltalad person åberopade vittnets afhörande verkligen syntes vara af någon betydelse i målet; och Andra Kammaren visade sitt intresse för saken genom att med en ganska stor majoritet bifalla den af mig väckta motionen om en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Första Kammaren afslog väl motionen, men den omständigheten, att dels en af kammarens ledamöter i lagutskottet, häradshöfdingen Ölander, reserverade sig mot vissa delar af motiveringen, och dels en annan af kammarens lagfarne ledamöter, borgmästaren von Stapelmohr, understödde min motion i hvad den afsåge häktad person, torde få anses utgöra ett bevis för, att sympatier för motionen äfven funnos i Första Kammaren, der herr von Stapelmohrs förslag samlade 16 röster. Då jag fortfarande anser, att vår lagstiftning i detta afseende har en lucka eller åtminstone en mycket betänklig otydlighet, vågar jag därför å nyo upptaga motionen, om än i något förändrad form.

Jag vill nemligen godkänna lagutskottets påstående, att det kunde lätteligen vålla missbruk, och att statsverket skulle kunna tillskyndas oskäligen kostnader, om man skulle medgifva, att alla af tilltalade personer åberopade vittnen skulle tillerkännas ersättning af allmänna medel. Och något sådant har jag heller aldrig begärt.

Men å andra sidan måste jag medgifva, att de af mig i fjolårets motion påpekade sätten att förberedelsevis höra vittnena i hemorten icke heller torde kunna genomföras. Jag vill därför inskränka mitt

förslag till en viss öfverensstämmelse med det af herr von Stapelmohr i Första Kammaren framställda förslaget.

Utom de skäl, som finnas anförda i min till förra årets Riksdag aflåtna motion i ärendet, till hvilken jag hänvisar, vill jag anförä ännu ett par, som återfinnas i herr von Stapelmohrs anförande.

Då staten i ordningens och säkerhetens intresse beröfvar en person hans frihet, innan han är lagligen öfvertygad om brott, bör ock staten se till, att den häktade får åtnjuta laga rättegångsförmåner utan särskilda kostnader för honom eller af honom åberopade vittnen. Detta synes mig vara lika naturligt, som att lagen medgifver häktad person rätt att för besvärskrifts författande få vända sig till vederbörande befallningshafvande. Vidare vill jag erinra om det förhållande, som jemväl af herr von Stapelmohr påpekades i hans anförande, då ärendet behandlades i Första Kammaren, eller att nya lagberedningen i sitt förslag till rättegångsväsendets ombildande af år 1884 icke tvekade att föreslå, att ersättning af allmänna medel skulle utbetalas äfven till vittne, som inkallats på begäran af tilltalad, som hålles häktad.

Helt naturligt är, att det för en häktad person är mycket svårt att få sina vittnen afhörda, om han saknar medel att betala dem, eller om vittnena sakna medel till resa och uppehälle under resan, eller, hvilket ock ganska ofta inträffar, att båda dessa fall förekomma på en gång. Det vore därför en enkel gärd åt rättvisan, om staten härvidlag trädde emellan. Men då hvarje förberedande pröfning af vittnesmålns betydelse för saken måste blifva otillfredsställande, och frågan enklast löses, om ett sådant tillägg göres till lagen, att densamma blir öfverensstämmande med nya lagberedningens ofvan omförmälda förslag, vågar jag därför vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del antaga det tillägget till ofvan omförmälda lags 1 §:s andra moment, att orden »eller på begäran af häktad person» inskjutas mellan orden »förordnande» och »inkallad», hvarigenom detta moment, som nu lyder: »enahanda rätt till ersättning tillkommer den, som i mål af nämnda beskaffenhet blifvit enligt domstols förordnande inkallad såsom vittne, eller af åklagaren åberopats eller enligt domstols förordnande inkallats för att upplysningsvis höras» skulle få följande förändrade lydelse: enahanda rätt till ersättning tillkommer den, som i mål af nämnda beskaffenhet blifvit enligt domstols förordnande eller på begäran af häktad person inkallad såsom vittne, eller af åklagaren åberopats eller enligt domstols förordnande inkallats för att upplysningsvis höras.

Om det af mig nu framställda lagförslaget icke kan vinna Riksdagens bifall, vågar jag alternativt hemställa, att Riksdagen ville besluta att till Kongl. Maj:t aflåta skrifvelse med anhållan, att förslag till tillägg till ofvan omförmälda lag i angifvet syfte måtte för Riksdagen framläggas.»

Sedan nya lagberedningen, enligt nådigt uppdrag, utarbetat förslag till lag angående bevisning inför rätta jemte dermed sammanhängande författningar och samtliga dessa förslag undergått vederbörlig granskning inför högsta domstolen, aflät Kongl. Maj:t, såsom man torde erinra sig, till 1893 års Riksdag proposition i ämnet.

Lagutskottet, till hvilket propositionen i vanlig ordning hänvisades, tillstyrkte dess antagande, dock hvad beträffar sjelfva hufvudförslaget — förslaget till lag angående bevisning inför rätta — först efter vidtagande af åtskilliga ändringar. I den af lagutskottet tillstyrkta formen antogs propositionen af Första Kammaren, hvaremot Andra Kammaren med betydande majoritet — 143 röster emot 73 — afslog utskottets hemställan och samtliga i propositionen innefattade lagförslag.

Frågan hade alltså förfallit för denna riksdag. Redan året derpå — vid 1894 års riksdag — väcktes emellertid flera motioner, åsyftande införande i lagstiftningen af vissa delar utaf det i förberörda proposition innehållna lagförslag angående bevisning inför rätta, hvarjemte framlades förslag, i sammanhang härmed, om dels ändrade bestämmelser angående nämndens befogenhet, dels ock ändringar i fråga om nämndemännens val och tjenstgöring. Med föranledande häraf hemställde lagutskottet om aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, det förslag till lag angående bevisning inför rätta å nyo måtte för Riksdagen framläggas, och blef utskottets hemställan af båda kamrarna bifallen.

Vid anmälan i statsrådet den 22 april 1895 af Riksdagens berörda skrifvelse förklarade sig vederbörande departementschef, vid det förhållande, att enighet syntes förefinnas om de väsentligaste punkterna i det till 1893 års Riksdag aflåtna lagförslag angående bevisning inför rätta och framför allt derom, att reformen af bevisningsrätten borde grundas på den fria bevispröfningens princip, ega anledning återupptaga de i propositionen till 1893 års Riksdag innefattade lagförslag, dock med iakttagande, såvidt möjligt, af de utaf lagutskottet föreslagna ändringar. Sedan departementschefen derpå redogjort för ett i angifvet syfte inom departementet uppgjort förslag till lag angående bevisning

inför rätta, i hvad detsamma skilde sig från det af 1893 års lagutskott tillstyrkta, beslöts, på hans hemställan, att högsta domstolens yttrande deröfver såväl som öfver återstående i propositionen till 1893 års Riksdag innefattade lagförslag skulle infordras. Sedan detta yttrande inkommit, vidtogos i anledning deraf åtskilliga jemkningar i lagförslaget angående bevisning inför rätta, hvarefter i statsråd den 9 sistlidne januari beslöts förelägga Riksdagen till antagande det sålunda omarbetade förslaget jemte öfriga till 1893 års proposition hörande lagförslag.

Nu föreliggande proposition innehåller emellertid derutöfver ett femte lagförslag. Detta har tillkommit med föranledande af vid 1894 års riksdag afgifna motioner, åsyftande sådan ändring i nu gällande bestämmelser, att antalet nämndemän i de på grund af förordningen den 17 maj 1872 sammanslagna tingslag ej skulle öfverstiga det för andra tingslag bestämda.

Mot förslaget har vid dess granskning inför högsta domstolen icke någon anmärkning blifvit framställd.

Utskottets ståndpunkt till förevarande proposition är i all hufvudsak densamma som 1893 års lagutskott intog till då framlagda förslag i ämnet.

Lika med 1893 års lagutskott anser utskottet sålunda den grundsats, från hvilken förslaget till lag angående bevisning inför rätta utgår — den s. k. fria bevispröfnings grundsats — vara fullt riktig och innebära en högst väsentlig förbättring af nu gällande bevisningsregler. Till riktigheten erkänd af lagkomitén och äldre lagberedningen har denna grundsats såväl i det af nya lagberedningen utarbetade s. k. principbetänkandet som af den förstärkta lagberedningen på det kraftigaste förordats. I praxis har den äfven, oaktadt bestämmelserna i 17 kap. rättegångsbalken, gjort sig allt mera gällande.

Lämpligheten af en lagförändring i den riktning, nämnda grundsats anvisar, torde därför ega äfven erfarenhetens bestämda vitsord.

Sjelfva innebörden af grundsatsen i fråga synes utskottet hafva träffande angifvits i ofvannämnda principbetänkande, och tillåter sig utskottet alltså återerinna om uttalandet härutinnan.

»Man kan», så yttrar sig nya lagberedningen, »i korthet säga, att, då domarens på objektiva grunder fotade öfvertygelse om tillvaron eller icke tillvaron af ett uppgifvet förhållande är bevisningens *ändamål*, allt, som inom ramen af en förhandling inför rätta kan med sådan verkan framläggas för domaren, också kan tjena såsom *bevismedel*. Att fullständigt uppräknas och karakterisera allt, som inom nämnda begränsning

kan såsom bevismedel inverka på domarens öfvertygelse, är naturligen icke möjligt.

Domarens öfvertygelse såsom jurist och embetsman måste sammanfalla med hans öfvertygelse såsom människa; eljest är den icke någon öfvertygelse. Ju mindre därför den juridiska sanningspröfnings regler aflägsna sig från den vanliga allmänt menkligas, ju mindre skråmessig den framträder för folkuppfattningen, desto större blir ock förtroendet till dess resultat. Häri ligger en af grundorsakerna till sträfvandet att aflägsna onödiga skiljaktigheter i detta hänseende och såvidt möjligt utesluta bevisregler, hvilka stå såsom egendomligheter för en ensidig formalistisk uppfattning.

Försöken att genom lagbestämmelser på förhand fastställa verkan af det ena eller det andra bevismedlet, att aritmetiskt uppskatta deras värde i hela eller halfva, eller tillägga det s. k. artificiella beviset annan betydelse än det icke artificiella, att tvinga domaren att antaga något för sant i ena eller osant i andra fallet, ehuru hans personliga öfvertygelse lutar åt motsatt håll, hafva, enligt erfarenhetens vittnesbörd, icke eller åtminstone endast i underordnad grad varit till gagn för den sak, de vilja tjena. Väsentligen ämnade att utgöra ett värn mot domaremagtens godtycke och öfvergrepp, hafva dylika bestämmelser i allmänhet befunnits otillräckliga dertill, om andra verksamma korrektiv saknats.

Vid denna bevispröfning måste domaren för sin öfvertygelse kunna angifva objektiva grunder eller sådana, som äro egnade att utöfva enahanda verkan på andra tänkande människor; och de regler på detta område, hvilka utgöra en frukt af århundradens erfarenhet, förlora icke sin giltighet därför, att domaren icke längre är pliktig eller berättigad att mekaniskt följa dem. Skall icke rättskipningens säkerhet allvarsamt rubbas, måste bevispröfningen blifva lika objektiv som förr.»

Mot införande af berörda grundsats möter, enligt utskottets tanke, desto mindre betänkligheter, som, enligt hvad redan omförmälts, densamma, visserligen på sidan om bestående lag, men i full öfverensstämmelse med den upplysta allmänna meningen i landet vunnit en allt vidsträcktare tillämpning och grundsatsens lagfästade följaktligen, långt ifrån att innebära en våldsam förändring, i sjelfva verket allenast förlänar lagens helgd åt ett bevissystem, som i väsentliga delar redan är med vår lagskipning införlifvad.

Af en ledamot i högsta domstolen har visserligen uttalats den meningen, att den fria bevispröfnings grundsats redan genom 1734 års lag skulle vara i tillbörlig utsträckning erkänd. Praxis hos oss i afseende å bevispröfningen befunne sig också, enligt hans mening ej,

såsom förutsattes af dem, hvilka härutinnan önskade en ny lagstiftning, i uppenbar strid mot gällande lags bestämmelser i ämnet, utan stode tvärtom i god öfverensstämmelse med lagens grund och mening; och då förändring i denna praxis icke åsyftades, vore följaktligen någon lagändring icke heller erforderlig.

Utskottet kan likväl ej dela denna mening, hvilken ej heller inom högsta domstolen vunnit någon anslutning, likasom allmänna åskådnings-sättet, att döma af hvad under förhandlingarna i ämnet uttalats, icke torde med åsigten i fråga öfverensstämma. Svårligen torde för öfrigt kunna nekas, att fall *kunna* förekomma, då de nu stadgade bevisreglerna, äfven om de med frihet tillämpas, träda hindrande i vägen för vinnande af full rättvisa, och denna omständighet i och för sig synes utskottet till fyllest ådagalägga lämpligheten af en förändring i det bestående.

Såsom skäl emot den fria bevispröfningens uttryckliga erkännande i vår lagstiftning har vidare framhållits, att densamma ej skulle vara förenlig med den nuvarande organisationen af våra domstolar. Särskildt skulle alltså organisationen af häradsrätterna — som i det närmaste hafva karakteren af enmansdomstolar — träda hindrande i vägen. Befogenheten af detta skäl bör emellertid ej öfverskattas. Först och främst vittnar erfarenheten från den ganska långa tid, under hvilken den fria bevispröfningens grundsats faktiskt varit i vår lagskipning tillämpad, lugnande i detta afseende, och derjemte finnes ju, såsom utskottet i annat utlåtande denna dag har tillfälle framhålla, en utväg att förebygga den fara för rättssäkerheten, som förmenas ligga uti öfverlåtande af den fria bevispröfningen till utöfning af en ensam domare.

Utsträcket nämndens befogenhet, läser derigenom vinnas ett afsevärdt värn mot missbruk af den fria bevispröfningen. Utskottet håller emellertid före, att en dylik utsträckning ej bör utgöra något nödvändigt vilkor för genomförande af den fria bevispröfningens grundsats, om ock utskottet å andra sidan anser en sådan förändring af nämndens befogenhet utan fara eller olägenhet kunna vidtagas.

Då utskottet, efter denna redogörelse för ifrågavarande propositions tillkomst samt sin ståndpunkt till den grundsats, från hvilken propositionens hufvudförslag utgår, går att öfver densamma afgifva utlåtande, tillåter sig utskottet till en början erinra om innebörden af de hufvudsakliga förändringar, som lagförslaget angående bevisning inför rätta från dess framläggande vid 1893 års riksdag undergått. Först och

främst är härvid att uppmärksamma de ändringar, som af 1893 års lagutskott ifrågasattes.

Den mest genomgripande af dessa rörde rättsinstitutet parts ed. I det till 1893 års Riksdag framlagda förslag voro bestämmelserna om parts ed grundade på principen af fritt edligt förhör med parten, i öfverensstämmelse med det af nya lagberedningen vid dess utlåtande fogade s. k. särskilda förslaget.

Denna form af parts ed ansåg 1893 års lagutskott sig ej kunna förorda till antagande, utan fann nödigt bygga sitt förslag i denna del på en principiellt motsatt grundval, hvilken funnit uttryck i det af nya lagberedningen utarbetade hufvudförslaget. Parts-eden borde sålunda, enligt utskottets mening, fortfarande vara normerad, och reformsträfvandena på detta område måste därför inskränka sig till att söka undanrödja eller åtminstone förringa de olägenheter, som med den normerade edens bibehållande vore förknippade.

Då nya lagberedningens ur denna synpunkt uppgjorda förslag i det hela syntes utskottet tillfredsställande, blef detsamma med vissa mindre betydande ändringar förordadt till antagande.

Öfriga af 1893 års lagutskott föreslagna ändringar rörde allenast förslagens angående bevisning inför rätta detaljbestämmelser. I detta afseende må erinras om: ändringarna i 3 och 4 §§ i syfte att tydligare, än som skett, uttala den för såväl tvistemål som brottmål i allmänhet gällande satsen, att parts erkännande i regel gör vidare bevisning öfverflödigt, att sålunda ett motsatt förhållande är att betrakta såsom undantag; ändringen i 7 § genom intagande af föreskrift, att delegare rätt i bolag eller kommunal samfällighet eller förening icke grundlägger vittnesjäf, för så vidt ej delegaren är omedelbart och personligen ansvarig för samfällighetens förbindelser eller kan vänta synnerlig nytta eller skada af målets utgång; begränsningen af den i berörda § embets- eller tjänsteman eller med dem i förevarande afseende likställd funktionär tillerkända rätt att i egenskap af målsegande vittna om brott, som blifvit emot honom under utöfningen af embetet, tjänsten eller uppdraget begånget, till det fall, att annat vittne ej är att tillgå; upphäfvande af den ovilkorliga bestämmelsen, att i fråga om brott, som blifvit föröfvadt mot två eller flera, den ene ej skall vara jäfvig att vittna om det, som händt den andre, och öfverlemnande åt rätten att efter omständigheterna afgöra, huruvida vittnesrätt i antydda fall må medgifvas; inskränkningen till tvistemål af den ojäfvighet att vittna, som, enligt förslagens 8 §, förefans för nära anhöriga till den, hvilken å tjänstens vägnar eller i egenskap af förmyndare eller såsom sysso-

man för kommun, bolag eller förening förer talan inför rätta; utbytande af den i förslaget 22 § gifna föreskrift, att i anledning af vissa jäfsanmärkingar rätten skulle med vittnesförhör låta anstå, emot bestämmelse om frihet för rätten att afgöra, huruvida dylikt uppskof må ega rum eller vittnet genast höras; uteslutande af bestämmelsen i förslaget 22 §, att vittnen skola hvar för sig aflägga ed, samt mildrande af förbudet för vittne i ett mål att närvara vid föregående vittnesmåls afläggande; intagande i 25 § af uttrycklig föreskrift derom, att föreläggande, hvarigenom vittne, som uteblifvit, ålägges att vid vite å annan tid sig inställa, skall vittnet delgifvas; införande i förslaget 28 § af föreskrift, att rätten skulle bestämma vittnesersättningen, så vidt ej såväl *båda* parterna som vittnet vore derom ense; upptagande i förslaget 36 § af stadgandet i 17 kap. 9 § rättegångsbalken om förbud att i brottmål upplysningsvis höra föräldrar och barn, äkta makar eller syskon, emot hvarannan, såvida ej saken angår dråp och mord, hvarom eljest all upplysning saknas; upphäfvande af den i berörda § stadgade undantagsföreskrift i fråga om påföljd af tredska för vissa, som kunna i brottmål kallas att upplysningsvis höras; ändring af 52 §:s bestämmelser om ersättning till den, som fullgjort editionspligt, till öfverensstämmelse med de i 43 § gifna föreskrifter om ersättning till sakkunnig.

De ändringar, som, utöfver de nu omnämnda, af 1893 års lagutskott föreslogos, voro hufvudsakligen redaktionella och torde alltså ej kräfva särskildt omnämnande.

I det nya förslag till lag angående bevisning inför rätta, som i anledning af 1894 år Riksdags förberörda skrifvelse utarbetades, blefvo de flesta af 1893 års lagutskott föreslagna ändringar iakttagna, om ock vissa redaktionella förändringar ansågos behöfliga. I fråga om några af lagutskottet gjorda ändringsförslag befans emellertid ej lämpligt att bringa desamma till efterföljd. Så var t. ex. förhållandet med ofvan anförda, af lagutskottet förordade ändring i förslaget 28 §. Härom yttrade departementschefen vid ärendets föredragning i statsrådet den 22 april 1895:

»I 28 § har lagutskottets pluralitet velat införa den bestämmelse, att der ej såväl den part, hvilken åberopat ett vittne, som motparten och vittnet enas om vittnesersättningen, denna skall af rätten bestämmas efter ty skäligen prövas. Väl må det, såsom utskottet yttrar, vara ändamålsenligt, att vid bestämmandet af vittnesersättning jemväl den part, som ej åberopat vittnet, erhåller tillfälle att uttala sig om beloppet, och för närvarande är det, såsom bekant, mycket vanligt att denna part på förhand inlägger reservation mot ett efter hans åsigt för högt tilltaget

ersättningsbelopp, nemligen för så vidt hans rätt kan komma att deraf bero. För ett dylikt tillvägagående utgör ock 28 §, sådan densamma var i den kongl. propositionen formulerad, uppenbarligen icke något hinder. Att, på sätt utskottet föreslagit, ålägga rätten ovilkorlig skyldighet att ingå i pröfning af ersättnings belopp, så snart ej begge parterna derom sämjas, kan jag deremot ej finna riktigt eller lämpligt. Då den, som åberopat vittnet, inför rätten godkänner vittnets ersättningsanspråk, är detta naturligast att betrakta såsom en utfästelse att utgifva fordrade beloppet, och vittnet bör då äfven ega att få sin rätt genom domstolens beslut fastställd och derigenom utsökningsbar. Utan tvifvel skulle ock ett stadgande sådant som det af laguskottet föreslagna ej sällan medföra onödig omgång och tidsutdrägt, särskildt för de fall, då den, som åberopat vittnet, själf får vidkännas sin rättegångskostnad. I betraktande häraf och då enligt lag och praxis först vid sakens afgörande parterna emellan bör bestämmas, ej blott å hvilkendera af dem rättegångskostnaderna i allmänhet skola stanna, utan ock i hvilken mån vinnande partens kostnader äro af beskaffenhet att böra af den tappande godtgöras, kan jag ej förorda, hvad laguskottet i denna del, afvikande från Kongl. Maj:ts förslag, tillstyrkt.»

Ej heller den i 36 § föreslagna ändringen kunde utan väsentlig jemkning godkännas. Departementschefen anförde härutinnan:

»Stadgandet i 17 kap. 9 § rättegångsbalken, att domstolens befogenhet att i svåra brottmål upplysningsvis höra jäfvig person, icke må utsträckas till den tilltalades föräldrar eller barn, make eller syskon, der saken ej angå mord eller dråp, hvarom eljest all upplysning saknas, har af laguskottet återupptagits och i 36 § infogats. Då talande skäl onekligen kunna anföras för ett dylikt undantag från den eljest hvar och en åliggande pligten att efter förmåga bidra till uppdagande af grofva förbrytelser, vill jag ej motsätta mig, att en bestämmelse i angifna syftet i lagen införes. Men deremot kan jag icke anse det följdriktigt, att närmaste skyldemäns eller makes hörande medgifves i fråga om dråp, men icke då det gäller vissa andra, otvifvelaktigt svårare brott, såsom mordbrand, hvaraf annans död följt, eller de gröfsta formerna af rån. Då nu de brott äro att betrakta såsom de gröfsta, å hvilka lagens strängaste straff kunna följa, synes mig det rigtiga vara att låta den obegränsade pligten att meddela upplysningar gälla alla de brott, som kunna medföra dödsstraff eller straffarbete på lifstid, men också endast dessa. I öfverensstämmelse härmed har affattningen af det föreslagna tillägget till 36 § blifvit jemkad.»

»Den af lagutskottet i 52 § ifrågasatta ändringen ansågs ej böra vidtagas.

Den likformighet emellan 52 och 43 §§, som lagutskottet härmed äsyftat, lär», förklarar departementschefen, »icke vara nödig eller ens lämplig. »Att i 43 § bestämts, *dels* att ersättning till sakkunnig, hvarom der är fråga, skall förskjutas af käreande eller klagande, äfven om till äfventyrs den sakkunniges biträde påkallats till upplysning om någon af motparten åberopad omständighet, *dels* ock att rätten vid målets afgörande skall bestämma, hvem kostnaden slutligen bör drabba, beror helt naturligt derpå, att här är fråga om sakkunnig, som rätten funnit skäl tillkalla till biträde åt sig. Helt annat är det fall, som afses i 52 §, der det uttryckligen förutsattes, att part begärt handlingens företeende. I denna händelse skall, såsom ock Kongl. Maj:ts förslag innehöll, ersättningen gifvetvis förskjutas af den, som påfordrat editionen. Att frågan, å hvem denna af rättegången föranledda kostnad slutligen bör stanna, skall bedömas efter de i 21 kap. rättegångsbalken gifna, allmänna regler, torde lika litet här som beträffande ersättning till vittne eller af part åberopad sakkunnig behöfva eller böra särskildt uttalas. På dessa skäl anser jag den i Kongl. Maj:ts förslag åt 52 § gifna lydelse ega företräde.»

Beträffande de af lagutskottet framlagda, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med nya lagberedningens hufvudförslag utarbetade bestämmelser om parts ed funnos desamma böra, med vissa smärre jemkningar, godkännas.

Departementschefen ansåg nemligen af hvad vid ärendets behandling förekommit framgå, att principen om fritt partsförhör på ed för närvarande icke uppbyres af den allmänna meningen inom vårt land, hvartill såsom ytterligare skäl mot dess införande komme, att denna grundsats läte sig på ett fullt tillfredsställande sätt genomföra först i sammanhang med en vida mera genomgripande reform af rättegångsförfarandet, än nu vore i fråga.

De erforderliga jemkningarne i lagutskottets förslag afsågo 61, 68, 74 och 75 §§. Här om yttrar departementschefen: »Enligt 61 § i lagberedningens förslag skulle i brottmål värjemålsed ej få ådömas, om å brottet kunde följa straffarbete. Lagutskottet, som fann det betänkligt att för närvarande gå så långt i begränsning af värjemålsedens användning i brottmål, hemstälde, att förbudet måtte få gälla endast sådana fall, der brottet kunde medföra straffarbete öfver ett år. Ehuru med denna gränslinie värjemålseden hädanefter kunde komma till användning i fall, der den för närvarande sällan eller aldrig ifrågakommer,

anser jag mig likväl icke ega tillräckligt skäl att motsätta mig den föreslagna ändringen. Men då det ej lärer vara lämpligt eller rådligt att döma till värjemålsed i fråga om brott af den beskaffenhet, att förlust af medborgerligt förtroende derå kan följa, hemställer jag, att en bestämmelse i denna rigtning i 61 § intages.

Efter 68 § enligt dess lydelse i såväl lagberedningens som lagutskottets förslag skulle edgångsbeslut ej få tillämpas, innan det »visats» ega laga kraft. De här begagnade ordalagen synas näppeligen medgifva annan tolkning, än att för tillämpning af edgångsbeslutet ovilkorligen fordrades, att med bevis från vederbörande domstol styrktes, att vad ej erlagts eller ej fullföljts eller att besvär icke anförts. En sådan bestämmelse synes emellertid komma att onödigtvis betunga den rätt sökande allmänheten, hvilket blefve särskildt kämbart vid smärre brottmål, der ena parten alltid skulle nödgas anskaffa diariibevis från hofrätt. För närvarande lärer allmänt så förfaras, att, om begge parterna inför rätta vitsorda, att edgångsutslaget ej öfverklagats, detta genast vinner tillämpning, och då denna praxis icke, så vidt jag försport, visat sig orsaka några olägenheter, anser jag den utan fara kunna genom lag bekräftas. Äfven ur en annan synpunkt är, enligt min åsigt, den af lagutskottet tillstyrkta formuleringen af ifrågavarande § mindre tillfredsställande. Lagutskottet har till §:n, sådan den lydde i lagberedningens förslag, gjort ett tillägg, som förutsätter, att till ed dömd part genom förfallolöst uteblifvande å edgångsdagen brister å den, äfven om edgångsbeslutet då ej visas hafva vunnit laga kraft. Bestämmelserna i den del af §:n, som af lagutskottet upptagits från lagberedningens förslag, torde deremot, sammanställda med stadgandet i 71 §, innebära, att förr än edgångsbeslutet visats hafva vunnit laga kraft parten ej kan genom uteblifvande förlora rätten att gå eden. Derför erfordras nemligen enligt sistnämnda §, att parten uteblifver å den dag, då han har att fullgöra edgången; men han kan näppeligen sägas hafva att fullgöra edgången å tid, då, enligt föreskrift i 68 §, edgångsbeslutet, äfven om det tagit å sig laga kraft, till följd deraf att sagda förhållande icke blifvit styrkt, ej må vinna tillämpning. För att i förevarande afseende bringa de särskilda delarne af 68 § i öfverensstämmelse med hvarandra har en mindre jemkning i ordalagen vidtagits.

Med anledning deraf, att ur 65 § bortfallit den i lagberedningens förslag förekommande bestämmelsen, att, när i målet flera påståenden funnes, rätten hade att, då till värjemålsed dömdes, samtidigt meddela hufvudsakligt utlåtande i öfriga delar af målet, som kunde utan ed prövas, erfordras någon jemkning af stadgandet i 74 §.

Då i 20 kap. strafflagen bestämd skilnad göres mellan stöld och snatteri, har det synt mig, att i 75 § borde användas sådant uttryck, som omfattar båda dessa arter af brott; hvarjemte i öfrigt ordalagen i denna paragraf bort något jemkas för att stadgandet i första punkten af första stycket må kunna å det i andra punkten af samma stycke omförmälda fall direkt tillämpas.»

Det i nu föreliggande proposition innefattade förslag till lag angående bevisning inför rätta betecknar emellertid flera skiljaktigheter från det vid 1893 års riksdag framlagda lagförslag, än dem som ofvan berörts. Sålunda har 1 § undergått omarbetning i syfte, att med önskvärd tydlighet skulle framgå rätta innebörden af den här stadgade fria bevispröfningen: icke att domaren egde efter sitt subjektiva godtycke pröfva den förebragta bevisningens verkan, utan allenast att han, fri från i lagen utstakade regler angående måttet af vissa bevismedels kraft och utan afseende å arten af de bevismedel, som användes, hade att såsom styrkt fastställa den omständighet, rörande hvilken en för hvarje sundt och oförvilladt omdöme fullt öfvertygande bevisning åstadkommits.

Beträffande förslaget 8 § framställdes vid dess granskning inför högsta domstolen anmärkning af trenne justitieråd i följande yttrande:

»Här föreskrifves, att den ej må höras såsom vittne, hvilken befinner sig i visst släktskaps- eller svägerlagsförhållande till annan, som på grund af 7 § är jäfvig att vittna. Jäf enligt sistnämnda paragraf är emellertid ej under alla förhållanden ovilkorligt. Har brott blifvit föröfvadt mot två eller flera, eger rätten efter omständigheterna pröfva, huruvida den ene af dem må vittna om det, som händt den andre. Äfvenså är embets- eller tjänsteman eller med denne i förevarande hänseende likställd person ej i sin egenskap af målsegande jäfvig att vittna om brott, som blifvit emot honom begånget under utöfningen af hans befattning, der ej annat vittne är att tillgå. Då i dessa fall tvekan lätt kan uppstå, huru förfaras skall med anhörige till den, som sålunda endast under särskilda förhållanden må höras såsom vittne, torde bestämda föreskrifter i detta hänseende vara erforderliga. I förra fallet synes enahanda pröfningsrätt, som blifvit rätten tillagd i afseende å målseganden, böra tillkomma rätten äfven med hänsyn till dennes anhörige. I senare fallet åter kan till följd af det för målsegandens hörande uppställda vilkor, att ej annat vittne är att tillgå, rättigheten att höra målsegandes anhörige näppeligen göras beroende deraf, om målseganden sjelf må höras eller ej. Medgifvandet åt målseganden att vittna torde äfven åtminstone i viss mån kunna antagas vara föranledt af den särskilda tilltro, som på grund af hans ställning bör tillkomma

honom; men deraf kan naturligen ej hemtas någon anledning att låta hans anhörige höras såsom vittnen.»

De mot paragrafens lydelse gjorda erinringar föranledde dess omredigering, på sätt i nu föreliggande förslag skönjes.

Med afseende å det i sista punkten af 26 § förekommande stadgande om vittnes lösgifvande ur häkte i vissa fall hemställdes vid förslagens granskning i högsta domstolen af två dess ledamöter, att, då beslut om lösgifvandet skulle meddelas af rätten, men längre tid, ända till sex veckor, kunde komma att förflyta, innan denna sammanträdde, befogenhet att förordna om vittnets lösgifvande borde medgifvas rättens ordförande. Att för detta ytterst sällsynta fall ifrågasätta en afvikelse från allmänna processuella regler, dertill syntes departementschefen dock tillräckligt skäl ej föreligga. Men då möjligheten af anmärkta olägenheten ej kunde bestridas, syntes en lämplig utväg vara att något förkorta den tid, inom hvilken häktadt vittne åter skall för rätten inställas, och har en ändring i detta syfte fördenskull blifvit i 26 § vidtagen.

Äfven 28 § har erhållit förändrad affattning i öfvensstämmelse med hvad vid förslagens granskning i högsta domstolen yrkats.

Härutinnan påpekades, att föreskrift saknades för tvistemål och vissa brottmål, om af hvem ersättning och förskott å resekostnad till vittne, som enligt rättens förordnande inkallats att å nyo höras, skulle utgifvas. Ett justitieråd ansåg det böra på rätten ankomma att efter omständigheterna pröfva, huruvida ersättning eller förskott å resekostnad skäligen borde till vittne utgå.

Då den författning, till hvilken i berörda §:s tredje stycke hänvisas, ej åsyftade alla brottmål, utan endast sådana, deri allmän åklagare å tjenstens vägnar förde talan, ansågo tvenne högsta domstolens ledamöter jemkning af ordalagen i detta stycke böra ske.

Återstående skiljaktigheter mellan nu föreliggande förslag till lag angående bevisning inför rätta och det vid 1893 års riksdag framlagda afse — der de ej äro af rent redaktionel art — bestämmelserna om editionspligt.

Härom yttrade departementschefen vid ärendets föredragning i statsrådet den 22 april 1895:

»De i 48—51 §§ af den kongl. propositionen intagna bestämmelserna om editionspligten lemnades af lagutskottet utan anmärkning. Icke desto mindre och ehuru inom Riksdagen någon egentlig förhandling om denna del af förslaget icke egde rum, lär dock på goda grunder kunna antagas, att ifrågavarande bestämmelser, hvilka åtmin-

stone så vidt de träffa part eller jäfvig tredje man, innebära åtskilligt, som för vår rättegångsordning är nytt, på många håll väckt oro och betänkligheter. Vid sådant förhållande har jag ansett mig böra taga i förnyadt öfvervägande, huruvida det läte sig göra att i denna del af förslaget vidtaga modifikationer, hvarigenom det, som kunde finnas stötande vid editionspligten, borttoges, utan att dermed betydelsen af detta ytterst viktiga och efter min åsigt oundgängliga rättsinstitut i nämnvärd mån förringades.

Bland de i förra förslaget intagna bestämmelser i ämnet har den om domstolens befogenhet att medelst vite tvinga part till framläggande af skriftlig handling på vissa håll väckt anstöt, och vid förslagets granskning inom högsta domstolen uttalades af en ledamot, att denna bestämmelse förefölle både onödig och olämplig. Ihågkommas bör dock, att enligt ordalagen i 48 § föreläggande af vite för part är att betrakta såsom en undantagsåtgärd, som må vidtagas endast, då sådant finnes nödigt, och det synes mig ej kunna med fog bestridas, att någon gång förhållandena kunna vara sådana, att erforderlig utredning ej kan vinnas, med mindre än att domstolen får tillgång till en viss handling, exempelvis en karta. Af sådan anledning anser jag fortfarande det vara välbetänkt och behöfligt, att lagen gifver domaren ett verkamt medel i hand att förmå en tredskande part till framläggande af dylik handling.

Med mera fog synes deremot kunna ifrågasättas, huruvida icke området för editionspligten erhållit större utsträckning, än behovet oundgängligen kräfver. Utan fara för misstag torde man kunna antaga, att de betänkligheter, som ur denna synpunkt yppats, hufvudsakligen framkallats deraf, att editionspligten utsträckts att gälla alla skriftliga handlingar, således äfven bref, telegram och andra mera privata meddelanden. Här synes ock i sjelfva verket en begränsning kunna utan skada göras, dock icke så, att undantag må medgifvas för hvarje enskildt meddelande. Angår detta något parternas rättsförhållande och har det aflåtits från endera parten till den andra eller från endera af dem till tredje man, hvilken i egenskap af mäklare, agent, kommissionär eller eljest uppträdt såsom förmedlare, eller från denne till en af parterna, synes icke något giltigt skäl finnas att fridlysa sådan handling. Men inträffa ej dessa förutsättningar, böra dylika handlingar af rent privat natur icke kunna utan egarens eller innehafvarens samtycke dragas inför offentligheten, likasom de endast undantagsvis lära vara egnade att bringa någon verklig upplysning i målet. Ett stadgande af nu antydt innehåll har därför införts under 50 §, dervid den bestäm-

melse, som förut upptogs under detta paragrafnummer, med en obetydlig redaktionel jemkning inryckts i 49 §.

Derjemte hafva i 48 och 49 §§ vidtagits några ändringar, som afse att tydligare uttrycka den mening, som nämnda stadganden rätteligen böra innehålla. Af reservanter inom nya lagberedningen påyrkades införandet af en särskild editions-ed såsom, enligt deras åsigt, utgörande ett behöfligt komplement till bestämmelserna om edition af skriftliga handlingar. Väl håller jag fortfarande före, att tillräckligt skäl icke föreligger att upptaga detta yrkande, helst tillskapandet af en ny art af processuel ed i och för sig icke utan tvingande behof lärer böra ifrågasättas. Men nekas bör å andra sidan icke, att, om part kan freda sig från sin editionspligt och påföljderna af tredska att fullgöra denna skyldighet genom att förstöra eller till annan öfverlemna den handling, hvarom fråga är, hela detta rättsinstitut i hög grad försvagas. I 48 § har fördenskull införts det tillägg, att, om parten förstört eller undanskaffat handlingen under sådana omständigheter, att det kan antagas hafva skett i ändamål att hindra dess företeende, ett dylikt förfarande skall så bedömas, som om han undandroge sig att fullgöra sin editionspligt. Derjemte har, på det att ej en med part närskyld persons editionspligt må vardas så godt som illusorisk, i andra punkten af första stycket efter orden »8 § omförmåler» tillagts »och ej är part i målet».

Vidkommande de i propositionen under 2:o, 3:o och 4:o upptagna lagförslag må erinras, att dessa, med undantag af tidsbestämmelsen om lagarnes trädande i kraft, äro af alldeles samma lydelse som de vid 1893 års riksdag framlagda förslag, mot hvilka lagutskottet då icke hade något att erinra.

Det sätt, hvarpå nu föreliggande förslag angående bevisning inför rätta sökt lösa den grannliga uppgiften att utan våldsamma rubbningar omgestalta vår gällande lagstiftning till öfverensstämmelse med den fria bevispröfningens grundsats, anser utskottet i det hela tillfredsställande.

I likhet med 1893 års lagutskott finner utskottet sålunda förslaget hafva med varsam hand sökt gifva de olika bevisinstituten en anordning, som, på samma gång den upprätthåller den antagna grundsatsen, tillika så nära som möjligt ansluter sig till bestående förhållanden och undviker former, som för vårt folks rättsuppfattning ställa sig främmande och till äfventyrs stötande.

Mot detaljerna af förslaget äro ej heller några mera betydande anmärkningar att framställa; endast i följande paragrafer hafva smärre ändringar ansetts lämpliga.

13 §.

Ordet »ålder» har ansetts böra ur paragrafen utgå. Tillräckligt synes vara, att vittnes ålder antecknas endast i de fall, då denna kan vara af särskild betydelse för bedömande af vittnets trovärdighet.

18 §.

Bestämmelsen i paragrafens andra moment om förutsättningen för vittnes hänvisande till själasörjare för erhållande af nödig undervisning om edens vikt har utskottet gifvit förändrad affattning så till vida, att orden »till följd af bristande religionskunskap» uteslutits. Det torde nemligen någon gång vara erforderligt, att ett vittne äfven af annan orsak än bristande religionskunskap bör hänvisas till själasörjaren, och genom uteslutande af denna bestämmelse erhåller domaren eller rätten större frihet att härutinnan handla på sätt, som i hvarje fall kan anses bäst och ändamålsenligast.

50 §.

Med paragrafens affattning enligt Kongl. Maj:ts förslag är den tolkningen ej utesluten, att editionspligt skulle förefinnas i fråga om bref, telegram eller andra enskilda meddelanden, äfven om desamma ej angå det parternas rättsförhållande, hvarom i det särskilda mål, hvari utgifvandet af handlingen påfordras, är fråga. Då detta ej torde hafva med förslaget afsetts och för alla händelser, enligt utskottets åsigt, betecknar ett allt för stort ingrepp i parternas privata rättssfer, har utskottet genom att ur paragrafen utesluta ordet »något» sökt förebygga nämnda olägenhet.

61 §.

Kongl. Maj:ts förslag har i denna paragraf upptagit den af 1893 års lagutskott förordade bestämmelsen, att gränsen för värjemålsedens tillåtlighet sattes vid ett maximum i straffskalan af ett års straffarbete. Värjemålsed är sålunda enligt förslaget förbjuden, der å brottet kan enligt lag följa straffarbete öfver ett år. Såsom man torde erinra sig, upptog Kongl. Maj:ts till 1893 års Riksdag aflåtna förslag det stad-

gande härutinnan, att värjemålsed skulle vara förbjuden, der å brottet enligt lag kunde följa straffarbete.

Vid utarbetande af det nu föreliggande förslaget ansåg sig emellertid departementschefen böra upptaga den af lagutskottet föreslagna bestämmelsen.

Ehuru genom en återgång till den gräns för värjemålsedens tillåtlighet, som 1893 års förslag uppställde, densamma uteslutes från användning vid vissa brott, exempelvis de i 14 kap. 15 § strafflagen omnämnda misshandelsbrott, der densamma hittills spelat en temligen betydande roll, har utskottet emellertid, då det syntes betänkligt att utsetta en brottsling för frestelse till mened, genom att tillåta värjemålsed äfven der brottet är af beskaffenhet att böra med straffarbete försonas, ur paragrafens sista moment uteslutit orden »öfver ett år», och i följd deraf jemväl orden »eller förlust af medborgerligt förtroende».

70 §.

I paragrafens första moment stadgas skyldighet för rättens ordförande bland annat att för parten förklara det, som skall med ed fästas. Denna bestämmelse har utskottet ansett böra utgå. Såsom vid förslaget granskning inom högsta domstolen anfördes, torde nemligen i de flesta fall eds-temat affattas så kort, klart och tydligt, att en person med sådant förstånd, att edgång honom tillåtes, lätt begriper innehållet; och då är den här föreslagna obligatoriska förklaringen af domaren alldeles obehöflig. För de mera sällsynta fall åter, då eds-temat är något längre eller mera inveckladt, kan det mycket väl hända, att domarens muntligen afgifna förklaring, som alltid torde blifva något omständligare än sjelfva edstemat, af parten fattas i någon mån vidsträcktare eller inskräntare än edstemats eget innehåll och för ty missförstås. I dylik händelse kan förklaringen blifva till skada.

Ur paragrafens andra moment hafva af skäl, som omämnas under 18 § här ofvan, orden »till följd af bristande religionskunskap» uteslutits.

De i propositionen innefattade *lagförslag* angående *ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken, ändring i 14 kap. jordabalken och ändring i*

förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 maj 1855 hafva icke föranledt några erinringar från utskottets sida.

Deremot har utskottet ansett sig icke kunna godkänna det i propositionen framlagda förslag till lag om ändrad lydelse af 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den 17 maj 1872.

Genom antagande af detta lagförslag skulle nemligen, enligt utskottets mening, afsevärda olägenheter uppstå i en del af de tingslag, som, jemlikt nu gällande bestämmelser, hafva större antal nämndemän än tolf. Särskildt skulle svårigheter uppkomma vid fördelning af de skyldigheter, som utom tienstgöringen vid domstolen åligga nämnden. Utskottet vill härutinnan särskildt fästa uppmärksamheten derå, att nämndemännen hafva att vid vägsyner biträda utan ersättning, och denna skyldighet, som redan nu flerstädes är ganska betungande, skulle naturligtvis i än högre grad kännas tryckande i de tingslag, der inskränkning af nämndemännens antal enligt förslaget komme att vidtagas.

För öfrigt medgifver den nu gällande affattningen af 9 § i berörda förordning Konungen rätt att, der så pröfvas skäligt, inskränka antalet nämndemän i de tingslag, som uppkommit genom sammanslagning af två eller flera tingslag. Denna anordning är, enligt utskottets åsigt, att föredraga, då derigenom beredes möjlighet att afpassa nämndemännens antal efter de inom olika tingslag rådande förhållanden.

Hvad herr Kronlunds förenämnda motion angår, vinnes syftet med densamma genom bifall till ofvanberörda förslag till lag angående bevisning inför rätta. Den af honom förordade skärpningen af bötesbestämmelsen för vittne, som uteblifver, är nemligen i detta förslag iakttagen.

Vidkommande slutligen herr Styrlanders här ofvan berörda motion, hyser utskottet den uppfattningen, att den af honom förordade lagändringen icke bör vidtagas.

Såsom lagutskottet vid sistlidet års riksdag erinrade i anledning af motionärens då afgifna framställning i liknande syfte, förutsättes tydligen uti lagen angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål af den 4 juni 1886, att domstol eger befogenhet att i brottmål inkalla personer för att afhöras såsom vittnen -- och detta naturligen om de åberopas vare sig af åklagare, målsegare eller den tilltalade. Uttryckligen stadgas nemligen uti angifna lag, att den, som enligt domstols förordnande blifvit i brottmål till vittne inkallad, tillkommer samma rätt till ersättning af allmänna medel, som i samma lag tillerkännes den, som i dylikt mål af allmän åklagare åberopats till vittne. Detta stadgande anvisar sålunda en utväg, hvarigenom de af motionären påpekade missförhållanden kunna förebyggas. Man torde nemligen med fog kunna förutsätta, att domstolen, särskildt då någon är häktad samt just för de fall, motionären afser, att antingen den tilltalade saknar medel att betala vittnesersättningen eller det af denne åberopade vittnet på grund af medellöshet är urståndsatt att infinna sig vid domstolen, skall, derest det åberopade vittnets afhörande verkligen synes vara af någon betydelse i målet, veta att använda den utväg, som omförmälda lag anvisar, eller att förordna om inkallande af vittnet. Att åter medgifva alla af en häktad åberopade vittnen rätt till ersättning af allmänna medel kan utskottet icke tillstyrka, enär sådant lätteligen skulle kunna vålla missbruk och en oskäligh kostnad tillskyndas statsverket.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer alltså utskottet:

a) att Riksdagen, under förklarande, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kan i oförändradt skick godkännas, ville, med anledning af denna proposition och herr Kronlunds föreliggande motion, antaga följande

Kongl. Maj:ts förslag:

Laguskottets förslag:

1:o. **L a g**
angående bevisning inför rätta.

I KAP.

Om bevis i allmänhet, så ock om parts erkännande.

1 §.

I rättegång gälle såsom bevisadt det, hvarför med hänsyn till allt, som i målet förekommit, öfvertygande skäl prövas föreligga. Är angående verkan af visst slag af bevis särskildt i lag stadgadt, lände det till efterrättelse.

I domen skola angifvas de hufvudsakliga skäl, hvarå rätten grundar sin öfvertygelse.

2 §.

Finner rätten, der fråga är om skadestånd, part vara dertill berättigad, men är ej angående skadans omfång fullständig utredning förbragt; ege rätten bestämma skadeståndet till det belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden prövas skäligt.

3 §.

Har part inför rätta erkänt viss omständighet, vare vidare bevisning derom emot honom ej erforderlig.

Ej må dock hvad part erkänt gälla såsom bevisadt i tvistemål, som ej kan genon förlikning mellan parterna afslutas, med mindre erkännandet af förekomna omständigheter styrkes, ej heller i brottmål, der erkännandets tillförlitlighet förringas af dess egen beskaffenhet eller af annat förhållande.

Kongl. Maj:ts förslag:**Lagutskottets förslag:**

4 §.

Gör part sannolikt att hans erkännande varit föranledt af missuppfattning, eller att det tillkommit genom tvång eller förledande, skall erkännandet vara utan verkan. Återkallar part eljest sitt erkännade, pröfve rätten med afseende å de skäl, som för återkallelsen åberopas, och öfriga omständigheter i målet, om och i hvad mån verkan af erkännandet genom återkallelsen förringas.

Finnes erkännande uppenbart osant, skall det lemnas utan afseende.

II KAP.

Om vittnen.

5 §.

Vill part fästa sin talan med vittne, nämne vid rätten, der målet handlägges, den han till vittne åberopar.

6 §.

Den är jäfvig att vittna, hvilken är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller är förlustig medborgerligt förtroende.

Är den, som till vittne åberopas, under tilltal för brott, som kan medföra förlust af medborgerligt förtroende; pröfve rätten efter omständigheterna, huruvida åtalet bör utgöra hinder för hans hörande.

7 §.

Eger den, som till vittne åberopas, del i saken, ändå att han ej förer talan i målet, eller kan han af dess utgång vänta synnerlig nytta eller skada; vare han i det mål jäfvig att vittna.

I mål, som angår kommun, bolag eller förening, vare medlem af eller delegare i den samfällighet ej i denna egenskap jäfvig att vittna, der han icke är enligt lag omedelbart och personligen ansvarig för sam-

Kongl. Maj:ts förslag:**Lagutskottets förslag:**

fällighetens förbindelser eller kan vänta synnerlig nytta eller skada af målets utgång.

I brottmål må målsegrande, ändå att han afsagt sig rätt till talan, ej höras såsom vittne; dock vare ej embets- eller tjensteman eller den, som är förordnad eller vald att förrätta offentligt tjensteärende eller utöfva annan allmän befattning eller kallad att tillhandagå vid offentlig förrättning, i egenskap af målsegrande jäfvig att vittna om brott, som blifvit emot honom begånget under utöfningen af embetet, tjensten eller uppdraget, der ej annat vittne är att tillgå. I fråga om brott, som blifvit föröfvadt emot två eller flera, pröfve rätten efter omständigheterna, huruvida den ene af dem må vittna om det, som händt den andre.

Den, som skäligen misstänkes för brott eller delaktighet deri, må ej höras såsom vittne angående brottet.

8 §.

Den som med part eller med målsegrande, hvilken ej förer talan i målet, eller med annan, som jemlikt 7 § är jäfvig deri, är eller varit förenad i äktenskap, eller är trolofvad, eller är i rätt ned- eller uppstigande skyldskap eller svågerlag, eller är i den skyldskap, att den ene är den andres broder eller syster eller broder- eller systerbarn, eller är i svågerlag i ty att den ene är eller varit gift med den andres syskon, vare i det mål jäfvig att vittna; dock må, då fråga är om brott, som blifvit föröfvadt emot två eller flera, den, som till någon af målsegrandena står i det förhållande nu är sagdt, efter rättens bepröfvande höras om det, som händt annan målsegrande. Huruvida fosterföräldrar eller fosterbarn till part eller till målsegrande, hvilken ej förer talan, eller till annan, som jemlikt 7 § är jäfvig, må vittna i målet, pröfve rätten efter omständigheterna i hvarje särskildt fall.

I tvistemål skall dock ej räknas för jäf, att vittne är i det förhållande här är nämndt till någon, som väl å tjenstens vägnar eller i egenskap af förmyndare eller såsom syssloman för kommun, bolag eller förening förer talan i målet, men sjelf icke eger sådan del i saken, som enligt 7 § utgör laga jäf, eller kan af målets utgång vänta synnerlig nytta eller skada.

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

9 §.

Åsämjas parterna att låta den vittna, som enligt 7 eller 8 § är jäfvig, eller som för annat brott än mened är förlustig medborgerligt förtroende, må han såsom vittne höras, der rätten finner det lämpligt; dock må ej någon, som enligt 7 eller 8 § är jäfvig, utan sitt medgivande förpligtas att aflägga vittnesmål.

10 §.

År den, som till vittne åberopas, vid rätten tillstådes, vare han pliktig att strax aflägga vittnesmål, der rätten så förordnar.

Vill part kalla någon att aflägga vittnesmål, begäre hos domaren stämning å vittnet. Allmän åklagare, som å tjenstens vägnar förer talan vid underrätt, ege dock sjelf utfärda stämning å vittne, som han vill der åberopa.

11 §.

I stämning å vittne skall intagas uppgift å parterna och målet äfvensom tid och ort för inställelsen. Stämningen skall i hufvudskrift eller besannad afskrift tillställas vittnet så tidigt, att vittnet kan beqvämigen infinna sig vid rätten å tid, som i stämningen är utsatt.

12 §.

Innan vittne höres, efterfråge rättens ordförande, om jäf mot vittnet finnes.

Åberopas till vittne någon, som ej är känd, eller förekommer anledning att mot vittne finnes sådant jäf, som i 6 § omförmäles; förelägge rätten den part, som äskar vittnets hörande, att angående vittnet förebringa den upplysning, rätten finner nödig. Ej må vittnet höras innan sådan upplysning vunnits.

Gör part mot vittne annat jäf, och förekommer anledning att jäfvet är lagligen grundadt, ändå att det ej kan strax fulltygas; pröfve rätten, om vittnet må genast höras eller med förhöret skall anstå till annan dag, och förelägge rätten den part, som gjort jäfvet, att det styrka, der vittnet blifvit strax hördt, å viss dag och, der med förhöret skall anstå,

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

å den dag, till hvilken förhöret uppskjutits, vid äfventyr att vidare rådrum för sådant ändamål ej medgifves.

Finnes, sedan vittne blifvit hördt, att det var jäfvigt, har rätten att derå fästa afseende då verkan af vittnesmålet bedömes.

13 §.

Rättens ordförande tillfråge vittnet om dess *ålder*, yrke och hemvist; hvad derom upplyses skall i protokollet antecknas. Förekommer omständighet, hvilken rätten finner vara af särskild betydelse för bedömande af vittnets trovärdighet, varde sådant ock i protokollet anmärkt.

Rättens ordförande tillfråge vittnet om dess yrke och hemvist; hvad derom upplyses skall i protokollet antecknas. Förekommer omständighet, hvilken rätten finner vara af särskild betydelse för bedömande af vittnets trovärdighet, varde sådant ock i protokollet anmärkt.

14 §.

Förr än vittne afgifver sin berättelse, skall vittnet med hand å bok aflägga denna ed: »Jag N. N. lofvar och svär vid Gud och hans heliga evangelium, att jag skall vittna och gifva till känna allt, hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar; så sant mig Gud hjälpe till lif och själ».

15 §.

Vittne må ej utan sitt medgifvande höras angående omständighet, hvars uppenbarande kan utsätta vittnet eller någon, till hvilken vittnet står i det förhållande, 8 § omförmäler, för åtal. Framställes till vittnet fråga angående sådan omständighet, ege vittnet förty vägra att besvara frågan.

16 §.

Är genom allmän lag eller särskild författning någon ålagdt att ej uppenbara hvad han på grund af embete, tjänst eller annan befattning får sig bekant; må han ej om sådant höras såsom vittne, med

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

mindre han blifvit i laga ordning löst från sin förpligtelse. Ej heller må den, som blifvit anlita att föra parts talan i rättegång eller deri honom biträda, utan hufvudmannens medgifvande höras såsom vittne om hvad han för fullgörande af det uppdrag fått sig förtrodt.

17 §.

Eftergifva parterna å ömse sidor vittneseden, varde vittnet hördt utan ed, om rätten finner det kunna tillåtas.

18 §.

Sedan vittne aflagt ed, erinre rättens ordförande vittnet om edens vigt och betydelse. Är eden eftergifven, varde vittnet erinradt, att derigenom vittnets förpligtelse och ansvar icke förringas.

Förekommer anledning att vittne till följd af bristande religionskunskap icke rätt förstår edens vigt, ege rätten hänvisa vittnet till dess själasörjare att af honom erhålla nödig undervisning.

Sedan vittne aflagt ed, erinre rättens ordförande vittnet om edens vigt och betydelse. Är eden eftergifven, varde vittnet erinradt, att derigenom vittnets förpligtelse och ansvar icke förringas.

Förekommer anledning att vittne icke rätt förstår edens vigt, ege rätten hänvisa vittnet till dess själasörjare att af honom erhålla nödig undervisning.

19 §.

Vittne skall muntligen och i ett sammanhang afgifva sin berättelse. Rättens ordförande har att till vittnet framställa de frågor, som erfordras för vinnande af säker och fullständig upplysning om hvad vittnet har sig bekant i målet. Part vare berättigad att genom rättens ordförande till vittnet framställa frågor angående sådant, som hörer till saken.

Skriftlig berättelse, som af vittne åberopas, må ej uppläsas innan vittnet muntligen afgifvit sin utsaga, der ej rättens ordförande med afseende å särskilda omständigheter finner det böra medgivas.

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

20 §.

Vittnes berättelse skall strax upptecknas och för vittnet uppläsas. Rättens ordförande inhemte derefter vittnets förklaring, om dess utsaga är rätteligen fattad; och varde förklaringen i protokollet anmärkt. Påminner sig vittnet sedan något mera, förr än i saken är dömdt, gifve det strax rätten till känna.

21 §.

Förekommer anledning att vittne i parts närvaro af rädsla eller annan orsak ej fritt utsäger sanningen, eller hindrar part vittne i dess berättelse genom att falla vittnet i talet eller annorledes; ege rätten förordna, att parten ej må vara tillstädes medan vittnet höres.

Sedan parten åter förekallats, skall vittnets berättelse uppläsas för parten; och ege han derefter att genom rättens ordförande till vittnet framställa de frågor, hvartill anledning må finnas.

22 §.

Äro vittnen flera, skola de hvar för sig höras. Ej bör under förhör med vittne vara tillstädes annat vittne, som senare skall höras.

23 §.

Finnas vittnens utsagor mörka eller stridiga, må rätten ställa vittnena till förhör emot hvarandra.

Pröfvas nödigt, att någon, som vittnat i målet, ånyo höres, ege rätten förordna om vittnets inkallande.

24 §.

Skall någon, som vittnat i målet, ånyo höras, må han vittna å förut aflagd ed; och varde han om den ed af rättens ordförande erinrad.

Kongl. Maj:ts förslag:**Lagutskottets förslag:**

25 §.

Är vittne, som blifvit lagligen kalladt, ej tillstädes när målet företages till behandling, och visas ej laga förfall, dömes till böter från och med fem till och med ett hundra kronor; och förelägge rätten vittnet vid vite att inställa sig å annan tid. Föreläggande, hvarom nu är sagdt, skall vittnet delgifvas. Kommer ej vittnet ändå, må vittnet till rätten hemtas. I brottmål, deri den tilltalade hålles häktad, må rätten genast låta hemta vittne, som utan styrkt laga förfall uteblifvit.

Afstår den, som låtit kalla vittnet, från sin begäran om vittnets hörande, eller kommer eljest frågan derom att förfalla; må ej vittnet sedan för uteblifvande dömas till böter eller fällas att utgifva vite.

Vittne, som blifvit dömdt till böter eller fäldt att utgifva vite, ege söka ändring i beslutet genom besvär.

26 §.

Vägrar vittne att afägga vittnesmål eller att besvara framställd fråga, pröfve rätten de skäl, vittnet åberopar, och gifve sitt utslag deröfver. Förklaras vittnets vägran ej vara lagligen grundad, men tredskas vittnet ändå; förelägge rätten vittnet vid vite och, der vittnet ej deraf låter sig rätta, vid äfventyr af häkte att fullgöra sin skyldighet. Ej må af anledning, som nu är sagd, i samma mål viten någon ådömas till högre sammanlagdt belopp än fem hundra kronor eller någon hållas i häkte under längre tid än sammanlagdt sex månader. Vittne, som blifvit i häkte insatt, skall åter för rätten inställas i stad inom åtta dagar och å landet inom fyra veckor; erfordras för den skull urtima ting, gälle derom hvad om urtima ting för ransakning med häktad finnes stadgadt.

Återkallar den, som åberopat vittnet, sin begäran om vittnets hörande, eller kommer eljest frågan derom att förfalla; må ej sedan beslut, hvarigenom vite blifvit vittnet förelagdt, vinna tillämpning: är vittne i häkte insatt, förordne rätten, att vittnet genast skall ur häktet lösgifvas.

Kongl. Maj:ts förslag:

Laguskottets förslag:

27 §.

I beslut, hvarigenom rätten förklarar vittnes vägran att aflägga vittnesmål eller att besvara framställd fråga icke vara lagligen grundad, ege vittnet söka ändring genom besvär. Utan hinder af sådan klagan må tvångsmedel, hvarom i 26 § sägs, mot vittnet användas, der rätten finner omständigheterna dertill föranleda och förbud från högre rätt ej kommer. Har vittne enligt 26 § fälts att utgifva vite, ege vittnet söka ändring i beslutet genom besvär.

Vill vittne klaga öfver rättens beslut om vittnets hållande i häkte, gälle derom hvad om klagan öfver beslut rörande häktning är för brottmål stadgadt.

28 §.

Den, som påkallat vittne, ersätte vittnet dess resekostnad, uppehälle och tidspillan. Sämjas de ej om beloppet, lägge rätten dem emellan efter ty skäligt pröfvas. Vittne, som enligt rättens beslut blifvit hemtadt, skall sjelf vidkännas hemtningskostnaden.

Kallas någon att aflägga vittnesmål vid annan domstol än den underrätt, inom hvars domvärjo vittnet har sitt hemvist, och är detta beläget på längre afstånd än femtio kilometer från det ställe, der förhöret skall hållas; vare den part, som påkallat vittnet, skyldig att i förskott till vittnet utgifva skjutspenningar för en häst fram och åter eller, der jernvägs- eller ångbåtslägenhet kan för resan eller någon del deraf begagnas, afgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt.

Har rätten, enligt hvad i 23 § sägs, förordnat om vittnes inkallande, ege rätten jemväl att, efter ty skäligt pröfvas, bestämma, af hvem ersättningen till vittnet så ock förskott å resekostnad, der sådant bör utgå, skall gäldas.

Om ersättning till vittne, som i brottmål, der allmän åklagare å tjenstens vägnar förer talan, af honom eller enligt rättens förordnande inkallats, är särskildt stadgadt.

29 §.

I rättens beslut angående ersättning, hvarom i 28 § sägs, ege såväl vittnet som den, hvilken dömts att till vittnet utgifva ersättningen, söka ändring genom besvär; dock må beslutet genast verkställas.

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

30 §.

Vistas vittne, som vid underrätt åberopas, utom rättens domvärjo, och hindras vittnet af sjukdom eller annan giltig orsak att inställa sig vid rätten, eller finnes inställelsen medföra oskäligen kostnad; ege rätten uppdraga åt annan underrätt att hålla vittnesförhöret.

Förordnar öfverrätt eller Konungen om vittnes hörande, bestämme tillika, efter ty lämpligast finnes, hvar vittnet skall höras.

31 §.

Kan vittne till följd af sjukdom eller ålderdomssvagheter ej inställa sig vid domstol, varde vittnet afhördt i sin bostad. När förhöret hålles af häradsrätt, vare ej erforderligt, att af nämnden flere än två sitta i rätten.

32 §.

Nu kommer part å tid, då målet icke är före vid rätten, och söker att få vittne hördt: visar parten, att i följd af vittnets sjukdom eller af annan orsak det icke utan våda kan anstå med vittnets hörande; ege rätten, ändå att vederparten ej blifvit hörd öfver ansökningen, förordna om vittnesförhöret. Handläggas målet vid häradsrätt, och kan ej dess beslut afvaktas, ege rättens ordförande meddela förordnande, som nu är sagdt.

33 §.

Har rätten jemlikt 30 eller 31 § förordnat om vittnes hörande vid annan domstol eller i vittnets bostad, och är ej i beslutet utsatt dag för förhöret, eller har i fall, som 32 § omförmåler, rätten eller dess ordförande tillåtit vittnes hörande; åligge den part, som åberopat vittnet, att om dagen för förhöret underrätta vederparten så tidigt, att denne kan vid förhöret sig inställa. Sker det ej, och visas icke giltig ursäkt, varde förhöret inställt, der ej vederparten är tillstädes.

Finnes i brottmål, deri den tilltalade hålles häktad, nödigt, att vittne höras vid annan domstol än den, där målet är anhängigt, eller skall i sådant mål rätten hålla vittnesförhör i fall, som 31 eller 32 § afser; åligge den domstol, som skall hålla förhöret, att föranstalta ej

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

mindre att den tilltalade, der det utan synnerlig olägenhet kan ske, varder vid förhöret instäld, än ock att nödig underrättelse meddelas åklagaren i målet.

34 §.

Gör part, när vittne skall höras vid annan domstol än den, der vittnet åberopats, mot vittnet jäf, som förut ej pröfvats, eller vägrar vittnet att afägga vittnesmål eller att besvara framstald fråga, och finner domstolen anledning förekomma, att jäfvet är lagligen grundadt, eller att vittnet eger skäl för sin vägran; varde förhöret instäldt och parten hänvisad att vid den domstol, der vittnet åberopats, påkalla pröfning af jäfvet eller af skälen för vittnets vägran.

35 §.

Vistas vittne utom riket, och begär förty part, att vittnet höres å utrikes ort, må rätten det tillåta, der giltiga skäl visas. Förhöret må ega rum vid utländsk domstol, inför svensk beskickning eller inför svensk konsul, som enligt lag eller Konungens bemyndigande eger anställa sådant förhör.

Har vederparten uppgifvit ombud å den ort, der förhöret skall hållas, bör ombudet i god tid förut underrättas om förhöret.

36 §.

I mål angående brott, hvarå dödsstraff eller straffarbete enligt lag kan följa, må den, som är jäfvig att vittna, höras utan ed, der anledning är att hans hörande kan lända till upplysning i målet och rätten finner det lämpligt; dock ej föräldrar mot barn eller barn mot föräldrar, ej heller äkta makar eller syskon mot hvarandra, der ej dödsstraff eller straffarbete på listid å brottet följa kan och eljest all upplysning i målet saknas.

Hörsammar ej den, som blifvit kallad att sålunda upplysningsvis höras, rättens bud, vare lag, som om vittne är stadgadt; är den, som skall höras, icke af den ålder eller sinnesbeskaffenhet, att enligt lag ansvar kan honom ådömas, ege rätten, der han tredskas, förordna, att han skall till rätten hemtas.

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

I fråga om ersättning för inställelsen ege den, hvilken upplysningsvis höres, enahanda rätt som vittne.

37 §.

Söker någon att till framtida säkerhet få vittne hört angående omständighet, hvarom han ej har rättegång med annan; pröfve domstolen, huruvida sökandens rätt kan bero deraf, att vittnet höres. Finnes det, och afses ej att genom förhöret vinna upplysning angående brott eller skamlig gerning, varde vittnet hört, der ej jäf kan utletas. Finner domstolen särskild omständighet föranleda, att tillfälle bör lemnas annan, hvars rätt kan vara beroende af vittnesförhöret, att dervid närvara, låte domstolen genom sökandens försorg kalla honom till förhöret; och njute han för inställelsen skälig ersättning.

Ej vare någon pligtig att för vittnesmåls afläggande i fall, som här är sagdt, inställa sig vid annan domstol än den underrätt, inom hvars domvärjo han har sitt hemvist.

III KAP.**Om sakkunnige.****38 §.**

Finnes för pröfning af fråga, som icke utan särskild insigt i viss vetenskap, konst eller handtering kan bedömas, nödigt att inhemta yttrande af sakkunnig; höre rätten öfver frågan myndighet, embets- eller tjensteman eller annan, som är satt att tillhandagå med yttrande i det ämne, frågan rörer, eller nämne en eller flera för redbarhet och för skicklighet i ämnet kända personer att afgifva yttrande.

39 §.

Vid val af sakkunnig har rätten att tillse, att uppdraget ej lemnas någon, som till saken eller till någondera parten är i sådant förhållande, att derigenom hans tillförlitlighet kan anses förringad.

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

40 §.

Nämnas till sakkunnig någon, som icke på grund af embete, tjänst eller annat allmänt uppdrag har att afgifva yttrande i frågan; förordne rätten tillika, huruvida den sakkunnige har att afgifva skriftligt utlåtande eller skall muntligen vid rätten meddela upplysning.

41 §.

Ej må någon, som icke å embetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande såsom sakkunnig, mot sin vilja dertill förpligtas. Den, som åtagit sig sådant uppdrag, må sedan ej utan giltig ursäkt undandraga sig att det fullgöra; tredskas han, ege rätten hålla honom dertill medelst vite.

Sakkunnig, som blifvit fäld att utgifva vite, ege söka ändring i beslutet genom besvär.

42 §.

Sakkunnig, hvars yttrande ej afgifves å embetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag, skall, der rätten så förordnar, aflägga ed, att han skall efter bästa förstånd och samvete fullgöra det uppdrag, som honom i målet lemnats.

Eden skall inledas och avslutas så, som i 14 § angående ed af vittne stadgas. Är af den sakkunnige skriftligt utlåtande afgifvet, varde eden derefter lämpad; och må i ty fall eden afläggas vid den underrätt, som för den sakkunnige är lägligast.

43 §.

Sakkunnig njute för sitt biträde skälig godtgörelse efter ty rätten bestämmer. Om ersättning till sakkunnig, som å embetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande, gälle hvad särskildt stadgas.

Ersättningen skall utgifvas af käranden eller, der målet är i högre rätt fullföljdt, af klaganden, men stanna å den, som vid sakens slut rätten finner dertill skyldig. I brottmål, der allmän åklagare å tjen-

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

stens vägnar förer talan, skall ersättningen förskottsvis utgå af allmänna medel.

I rättens beslut angående ersättningen ege såväl den sakkunnige som den, hvilken dömts att till honom utgifva ersättningen, söka ändring genom besvär; dock må beslutet genast verkställas.

44 §.

Hvad här ofvan i detta kapitel är stadgadt skall ock ega tillämpning i fall, då rätten finner nödigt att vid besigtning eller undersökning af visst föremål anlita biträde af sakkunnig.

45 §.

Är i allmän lag eller särskild författning meddelad föreskrift angående sakkunnigs hörande i visst fall, lände den till efterrättelse.

46 §.

Vill part hafva sakkunnig, som ej är nämnd af rätten, hörd i målet, gälle derom hvad i II kap. om vittne är stadgadt.

IV KAP.

Om skriftliga bevis.

47 §.

Företer part skriftlig handling att dermed styrka sin talan, pröfve rätten handlingens beskaffenhet och rigtighet, så ock hvad vitsord och verkan den i målet eger.

48 §.

Finnes handling, som part åberopar, i motpartens värjo, och är anledning att af handlingen kan i målet vinnas upplysning, som eljest

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

ej är att tillgå; vare den part, som innehar handlingen, skyldig att den på rättens anmaning förete. Undandrager han sig det, eller har han förstört eller undanskaffat handlingen och kan det antagas, att sådant skett i syfte att hindra handlingens företeende, pröfve rätten, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas hans förfarande. Rätten ege ock, der sådant finnes nödigt, genom vite tillhålla den part, som innehar handlingen, att den vid rätten förete; dock må ej i brottmål vite föreläggas den tilltalade.

49 §.

Nu finnes handling, som af part åberopas, hos annan än motparten: pröfvas partens rätt väsentligen bero deraf, att handlingen företes, och är den ej annorledes att tillgå; ege rätten medelst vite tillhålla den, som innehar handlingen, att den vid rätten förete. Har någon blifvit, efter ty nu är sagdt, fäld att utgifva vite, ege han söka ändring i beslutet genom besvär.

Är anledning att handlingens företeende kan lända innehafvaren eller någon, som till honom står i det förhållande, 8 § omförmäler, och ej är part i målet, till skada eller synnerlig olägenhet; må ej honom åläggas att förete handlingen.

50 §.

Hvad om skyldighet att förete handling är i 48 och 49 §§ stadgadt gälle ej i fråga om bref, telegram eller andra enskilda meddelanden, utan så är att de angå *något* parternas rättsförhållande och vexlats mellan dem eller mellan endera parten och annan, som rättsförhållandet förmedlat. Ej heller skall hvad i 49 § är sagdt ega tillämpning å den, som å embetets vägnar innehar handling, hvilken till bevis i målet åberopas.

Hvad om skyldighet att förete handling är i 48 och 49 §§ stadgadt gälle ej i fråga om bref, telegram eller andra enskilda meddelanden, utan så är att de angå parternas rättsförhållande och vexlats mellan dem eller mellan endera parten och annan, som rättsförhållandet förmedlat. Ej heller skall hvad i 49 § är sagdt ega tillämpning å den, som å embetets vägnar innehar handling, hvilken till bevis i målet åberopas.

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

51 §.

Den, som jemlikt 48 eller 49 § skall förete handling, ingifve den i hufvudskrift, der ej rätten finner styrkt afskrift vara för ändamålet tillfyllest. Innehåller handlingen jemväl sådant, som icke rör saken och som innehafvaren ej vill hafva kunnigt, ege han till rätten ingifva utdrag af handlingen jemte intyg, som af rätten godkännes, att intet, som angår saken, uteslutits.

52 §.

Den, hvilken jemlikt 49 § skall förete handling, njute för besvär och kostnad, som af sådan anledning honom tillskyndas, ersättning, efter ty rätten pröfvar skäligt, af den part, hvilken begärt handlingens företeende. Nöjes endera ej åt rättens beslut, ege deri söka ändring genom besvär; dock må beslutet genast verkställas.

53 §.

Huru i brottmål handling, som kan tjena till bevis, må tagas i beslag, derom gälle hvad särskildt stadgas.

V KAP.

Om syn.

54 §.

Finnes i mål, som är anhängigt vid underrätt, för sakens utredning eller pröfning nödigt, att rätten besigtigar föremål, som ej kan till rätten flyttas; träde rätten samman å stället, der föremålet finnes, att hålla syn.

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

55 §.

Pröfvas syn nödig i mål, som är anhängigt vid öfverrätt, förordne rätten en af sina ledamöter att hålla synen och kalle två underdomare i orten att dervid biträda; meddele derjemte erforderliga föreskrifter om vittnens hörande och tillkallande af sakkunnigt biträde vid synen. Öfverrätten ege ock, der det finnes lämpligare, uppdraga åt underrätten i orten att synen förrätta. Det protokoll, som vid synen föres, varde till öfverrätten ingifvet, och döme öfverrätten sedan i saken.

56 §.

Finner Konungen mål, som dragits under dess pröfning, ej kunna afgöras utan syn, förordne Konungen, huru synen skall hållas.

57 §.

Skall syn hållas af häradsrätt, ege rättens ordförande, der biträde af sakkunnig vid synen finnes nödigt, enahanda befogenhet, som jemlikt 44 § tillkommer rätten.

58 §.

Kostnad för syn skall gäldas såsom i 43 § föreskrifves beträffande kostnad för sakkunnigs biträde.

59 §.

Är i allmän lag eller särskild författning för visst fall meddelad föreskrift angående syn, lände den till efterrättelse.

60 §.

Hvad i IV kap. stadgas angående skyldighet för den, som innehar skriftlig handling, att den vid rätten förete, skall i tillämpliga delar gälla i fråga om annat föremål, som rätten aktar nödigt att för målets utredning eller pröfning taga under skärskådande.

Kongl. Maj:ts förslag:

Laguskottets förslag:

VI KAP.

Om parts ed.

61 §.

Har i tvistemål part till bestyrkande af sin uppgift angående viss omständighet, hvaraf målets utgång beror, förebragt sådan bevisning, att uppgiften, ehuru ej styrkt, dock finnes sannolik, och kan ej annorledes vinnas tillförlitlig upplysning angående den omständighet; ege rätten till sanningens utrönande förelägga vederparten att, om han det förmår, med ed sig värja och förneka uppgiftens sanning.

I brottmål må ock i fall, som nyss är sagdt, värjemålsed åläggas den tilltalade; dock må det ej ske, när å brottet enligt lag kan följa straffarbete *öfver ett år eller förlust af medborgerligt förtroende.*

Har i tvistemål part till bestyrkande af sin uppgift angående viss omständighet, hvaraf målets utgång beror, förebragt sådan bevisning, att uppgiften, ehuru ej styrkt, dock finnes sannolik, och kan ej annorledes vinnas tillförlitlig upplysning angående den omständighet; ege rätten till sanningens utrönande förelägga vederparten att, om han det förmår, med ed sig värja och förneka uppgiftens sanning.

I brottmål må ock i fall, som nyss är sagdt, värjemålsed åläggas den tilltalade; dock må det ej ske, när å brottet enligt lag kan följa straffarbete.

62 §.

Kan part till följd af sjukdom eller ålderdomssvaghet eller af annan orsak icke antagas ega säker hågkomst af det, hvarom upplysning sökes; må ej till värjemålsed dömas.

63 §.

Värjemålsed må ej ådömas den, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller för mened är förlustig medborger-

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

ligt förtroende, ej heller den, hvilken ed eljest icke kan utan synnerlig våda anförtros.

64 §.

Nu kan ej värjemålsed åläggas part, förty att han icke på grund af egen iakttagelse eger kunskap om det, hvarom upplysning sökes, eller att sådant hinder möter, som i 62 eller 63 § sägs: pröfvas tillförlitlig upplysning kunna vinnas derigenom, att andre parten med ed bekräftar sin uppgift angående förhållandet; ege rätten tillåta honom att, om han det förmår, aflägga sådan fyllnadsed; dock må det ej ske i brottmål.

65 §.

Då till ed dömes, sätte rätten i domen ut hvad under eden skall förnekas eller bekräftas, med iakttagande, der sakens beskaffenhet der-till föranleder, att åt parten lemnas öppet att inskränka förnekandet eller bekräftandet till en del af det, eden angår.

66 §.

Nöjes ej part åt beslut, hvarigenom blifvit dömdt till ed, lände beträffande fullföljd af talan till efterrättelse hvad i sådant hänseende gäller om rättens slutliga utslag i målet.

67 §.

Ed skall af part afläggas vid den underrätt, der målet blifvit anhängiggjort. Vistas parten utom den rätts domvärjo, och hindras han af sjukdom eller annan giltig orsak att inställa sig vid rätten eller finnes inställelsen medföra oskäligen kostnad; ege rätten tillåta, att eden afläggas vid annan underrätt. Är i mål, som blifvit anhängiggjort vid öfverrätt eller hos Konungen, till ed dömdt, förordne öfverrätten eller Konungen, hvar eden skall afläggas.

Kan parten till följd af sjukdom eller ålderdomssvagheter ej inställa sig vid domstol, gälle hvad angående vittne är för dylikt fall i 31 § stadgadt.

Kongl. Maj:ts förslag:

Laguskottets förslag:

68 §.

Är till ed dömdt genom beslut, hvaremot part eger fullfölja talan i högre rätt, må beslutet ej tillämpas innan det vunnit laga kraft. Är viss dag för edgången i beslutet utsatt, och varder ej å den dag genom parternas sammanstående uppgifter eller annorledes utrönt, att beslutet vunnit laga kraft, ege rätten antingen uppskjuta målets vidare handläggning till annan dag eller ock förklara detsamma hvilande. Har målet förklarats hvilande och visar part sedan, att edgångsbeslutet vunnit laga kraft, sätte rätten ut ny dag för edgången, derest den part, som eden ålagts, ej genom förfallolöst uteblifvande å den för edgången först utsatta dag deråt brustit.

69 §.

Ed skall inledas med orden: »Jag N. N. svär och betygar vid Gud och hans heliga evangelium» och avslutas med denna försäkran: »så sant mig Gud hjälpe till lif och själ».

70 §.

Innan ed afläggas, förklare rät-
tens ordförande för parten det, som
skall med ed fästas, och erinre ho-
nom om edens vigt och betydelse.

Förekommer anledning att par-
ten till följd af bristande religions-
kunskap ej rätt förstår edens vigt, ege
rätten hänvisa parten till hans själa-
sörjare att erhålla nödig undervis-
ning.

Innan ed afläggas, erinre rät-
tens ordförande parten om edens
vigt och betydelse.

Förekommer anledning att par-
ten ej rätt förstår edens vigt, ege
rätten hänvisa parten till hans själa-
sörjare att erhålla nödig undervis-
ning.

71 §.

Uteblifver part, som skall aflägga ed, å den dag, då han har att fullgöra edgången, och framter han ej laga förfall; ege sedan ej gå

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

eden, der han ej visar, att han haft laga förfall men icke kunnat rätten det kungöra.

72 §.

Är till ed dömdt genom beslut, som eger laga kraft, men har, förr än tid för edgångens fullgörande var inne, parten afidit eller eljest blifvit satt ur stånd att aflägga eden; vare edgångsbeslutet utan verkan, och den domstol, der målet blifvit anhängiggjort, tage målet å nyo under pröfning.

Lag samma vare, der parten är för mened förlustig medborgerligt förtroende och sådant yppas innan tid för edgångens fullgörande är inne.

Är part å den tid, då edgången skall fullgöras, under tilltal för mened, må med edgångsbeslutets tillämpning anstå till dess öfver åtalet blifvit dömdt och utslaget vunnit laga kraft.

73 §.

Sedan det visat sig, huruvida den, som dömts till ed, går eden eller deråt brister, skall slutligt yttrande i målet meddelas af den domstol, der målet blifvit anhängiggjort.

74 §.

Nu varder talan emot beslut, hvarigenom till ed blifvit dömdt, fullföljd i högre rätt: finner rätten edgång ej böra ega rum, och är i målet ej fråga om annat hufvudsakligt påstående än det, hvarå eden har afseende; döme då i hufvudsaken, der så lämpligen ske kan.

75 §.

Då tillgrepp skett, må rätten tillåta målseganden att edligen bekräfta hvad han mistat och värdet derå, om det ej annorledes utletas kan; och pröfve rätten sedan tillförlitligheten af hvad målseganden sålunda bekräftat. Lag samma vare om den, som skada genom brand lidit, när den ej annars mätas kan.

Ej må öfver beslut om sådan ed särskild klagan föras.

Kongl. Maj:ts förslag:

Laguskottets förslag:

76 §.

Äro i tvistemål, som kan afslutas genom förlikning, parterna ense, att, der ene parten edligen bekräftar sin uppgift eller sitt nekande, hvad sålunda bekräftas skall gälla utan vidare bevis, och finner rätten den omständighet, eden skulle angå, vara af beskaffenhet, att målets utgång deraf beror; låte rätten den part, hvilken ed sålunda bjuden är, aflägga eden; dock må det ej tillåtas, om den, som skulle gå eden, är för mened förlustig medborgerligt förtroende eller rätten eljest finner ed icke utan synnerlig våda kunna honom anförtros.

VII KAP.

Särskilda bestämmelser.

77 §.

Är vittne eller annan, som till upplysning i rättegång skall höras, icke mächtig svenska språket, ege rätten tillkalla någon, som kan såsom tolk biträda vid förhöret.

Är den, som skall höras, döf eller stum, må förhöret ske medelst skriftligen affattade frågor eller svar. Kan ej lämpligen så förfaras, må såsom tolk tillkallas någon, som förstår att meddela sig med den, som skall höras.

Hvad i III kap. stadgas om sakkunnig, som af rätten förordnas, skall i tillämpliga delar gälla om tolk; dock skall ersättning för biträde vid vittnesförhör utgifvas af den, som har att gälda ersättning till vittnet.

78 §.

Är den, som enligt denna lag skall aflägga ed, jude, bör edsförpligtelsen ske vid »Gud och hans heliga lag». Tillhör han främmande trossamfund, hvars lära ej tillstädjer honom att aflägga ed, eller är han af annan icke kristen lära än den mosaiska; förordne Konungen, huru förfaras bör.

Kongl. Maj:ts förslag:**Laguskottets förslag:**

79 §.

Förstår ej den, som skall aflägga ed, svenska språket, må eden afläggas å språk, som han förstår.

Den, som är stum, skall, der han är skrifkunnig, aflägga ed på det sätt, att han inför rätten egenhändigt skrifver och undertecknar eden.

80 §.

Angående tid och ordning för fullföljd af talan, som jemlikt 25 §, 27 § 1 mom., 29, 36, 41, 43, 49 eller 52 § må genom besvär fullföljas, gälle hvad i fråga om klagan öfver slutligt utslag i brottmål är stadgadt.

81 §.

Genom denna lag upphävas:

9 och 10 §§ i 14 kap. samt 1 §, första, tredje, fjerde och femte punkterna af 3 §, 4 till och med 11 §§, 13 till och med 31 §§, första punkten af 32 § och 34 till och med 37 §§ i 17 kap. rättegångsbalken tillika med de särskilda stadganden, som utgöra förklaring eller ändring af nämnda lagrum eller tillägg deri; samt

hvad 4 och 5 mom. i 16 § af förordningen om nya strafflagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall den 16 februari 1864 stadga angående skyldighet för part att i visst fall göra sig urtjufva.

82 §.

Der i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som jemlikt 81 § upphört att gälla, skall motsvarande bestämmelse i denna lag tillämpas.

83 §.

Genom hvad här ofvan i 81 § blifvit förordnad skola ej anses upphäfda:

3 § i förordningen angående stämmingsmän den 10 augusti 1877 samt

Kongl. Maj:ts förslag:**Lagutskottets förslag:**

34 § i förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 juni 1868.

84 §.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1898; dock skola mål, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, behandlas efter äldre lag.

2:o. Lag

angående ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 1 § ärfdabalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Det barn, som dödt födes, må ej ärfva. Säga barnets fädernes fränder, att det var dödt födt, men visar modern, eller hennes arfvingar, att det var qvickt födt, ärfve då barn fader sin, moder barn sitt och hennes arfvingar henne. Faller annat arf, medan barnet ännu i moderlifvet är, och födes det med lif fram, vare lag samma. Dör modern i födseln, och barnet lefver efter henne, ärfve då det sin moder, och barnets arfvingar barnet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1898; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

3:o. Lag

angående ändring i 14 kap. jordabalken.

Härigenom förordnas, att 4 § i 14 kap. jordabalken skall upphöra att gälla, samt att 3 § i samma kap. skall erhålla följande ändrade lydelse:

Kongl. Maj:ts förslag:

Lagutskottets förslag:

Nu vill någon med den synedom sig ej åtnöja; vädje då under hofrätt, som i rättegångsbalken sägs.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1898; dock skola mål, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, behandlas efter äldre lag.

4:o. **L a g**

angående ändring i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 maj 1855.

Härigenom förordnas, att 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 24 och 25 §§ i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 maj 1855, 12 och 24 §§ sådana de lyda enligt förordningen den 12 september 1868, skola upphöra att gälla, samt att 23 § i förstnämnda förordning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Räkning å varor, utborgade till köpman utan aftal om öppen kredit, skall gäldenären bevisligen tillställas senast inom tre månader efter utgången af det år, hvarunder det utborgade i handelsboken inskrefs, der ej annorlunda uttryckligen aftaladt blifvit. Är räkningen gäldenären vederbörligen tillstald, och har han ej inom tre månader, sedan han den emottog, bevisligen tillsagt fordringsegaren, att räkningen ej godkännes, eller ock till rätten, hvarunder gäldenären lyder, klander derå instämt; vare då räkningen lika utmätningsgild som förfallet skuldebref. Har gäldenären genom sin påskrift räkningen godkänt; vare lag samma.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1898; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

b) att det i propositionen innefattade förslag till *Lag om ändrad lydelse af 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om härads-ting den 17 maj 1872* icke må af Riksdagen godkännas.

c) att herr *Styrlanders* ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 mars 1897.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer:

vid 1 § af herrar *Nilsson, P. G. Petersson, F. Andersson, Jönsson, E. Svensson* och *N. Svensson*; hvilka förenat sig om följande yttrande:

»Då vi ej kunnat biträda det slut, hvartill utskottets majoritet kommit vid behandling af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, anse vi oss böra i största korthet angifva skälen för vår ståndpunkt.

Först och främst hålla vi före, att något verkligt behof af nya bestämmelser angående bevisning inför rätta icke i vårt land förefinnes.

Härvid stödja vi oss till alla delar på justitierådet Skarins inom högsta domstolen den 4 februari 1896 härom gjorda uttalande.

Efter att hafva erinrat, att han år 1892, då förslag till lag angående bevisning inför rätta äfvenledes förelåg till granskning inom högsta domstolen, uttalade den mening, att något verkligt behof af lagförändring härutinnan ej förefans, yttrar justierådet Skarin: »Under de nästan dagliga tillfällen jag alltsedan haft att taga kännedom om och deltaga i lagskipningen, dervid jag med lätt förklarligt särskildt intresse följt hvad som berört denna fråga, har jag ej funnit ett enda fall, då, såvidt jag förstått, någon annan lagstiftning än den nu gällande visat sig behöflig eller då denna lagstiftning utgjort eller ansetts

utgöra hinder för att, såvidt upplysta förhållanden medgifvit, komma till ett godt och önskvärdt resultat. Tvärtom skulle i åtskilliga mål saknaden af en del nu gällande lagbud (jag tänker härvid särskildt på det i tvifvelaktiga fall ofta tillämpade stadgandet i 17 kap. 20 § rättegångsbalken om domarens pligt att hellre fria än fälla) möjligen verkat till ett sakfällande, dertill efter min åsigt tillräckliga skäl ej förelagat, och derigenom alltså straff kunnat drabba en oskyldig.»

Justitierådet rigtar sig derefter mot påståendet, att den praxis vid bevispröfning, som nu vore den rådande och hvilken, enligt hvad allmänt medgafs, väl fylde sitt ändamål, skulle vara uppenbart stridande mot gällande lag.

På ett, enligt vårt förmenande, öfvertygande sätt — vi tillåta oss att härutinnan hänvisa till justitierådets utförliga motivering — visas, att så ingalunda är förhållandet, utan att tvärtom vår nu gällande lag i all önskvärd utsträckning medgifver tillämpning af den fria bevispröfningens grundsats.

Jemförelsen med främmande lagstiftningar — hvilka uttryckligen och i full utsträckning genomfört nämnda grundsats — synes oss också mana till varsamhet.

Såsom bemälda justitieråd yttrar, torde vi i vårt land ej hafva något att afundas de länder, hvilkas lagstiftning man i det föreliggande förslaget sökt efterhärma. Under det att från dessa länder i tidningar och tidskrifter ej sällan omtalas fall, då alldeles oskyldiga personer blifvit, med användande af den fria bevispröfningen, dömd till straff, som de fått helt och hållet eller delvis undergå, innan deras oskuld uppdragats, så torde från vårt land näppeligen kunna under detta århundrade framdragas ett enda konstateradt fall då någon blifvit genom felaktig bevispröfning slutligen dömd för brott, hvartill han ej varit skyldig. Derjemte har vårt land hitintills också varit förskonadt från sådana, i länder med fri bevispröfning ej sällsynta juridiska skandaler, att en tilltalad, mot hvilken den mest tillfyllestgörande bevisning förekommit och som till och med sjelf erkänt sin brottslighet, likväl förklarats icke skyldig, när hans advokat förstått ingifva juryn eller domstolen medlidande, eller politiska förhållanden inverkat på pröfningen.

Vårt andra skäl är alltså den fara för rättssäkerheten, som skulle uppkomma, derest med bibehållande af den nuvarande domstolsorganisationen den fria bevispröfningens grundsats skulle i än högre mån än nu är fallet vinna tillämpning.

I likhet med justitierådet Skarin anse vi de få bevisregler 1734 års lag innehåller utgöra för domaren rättiga och nyttiga hänvisningar

och vara egnade att åstadkomma enhet i lagskipningen och att förekomma allt för stort spelrum åt domarens subjektiva uppfattning eller godtycke. Borttoges de ifrågavarande reglerna, kunde det inträffa, att den ene domaren funne öfvertygande skäl icke föreligga genom två, tre eller flere vittnens utsago, under det en annan funne sig öfvertygad redan af ett vittne eller af sannolika omständigheter.

Slutligen vilja vi erinra, att den fria bevispröfningens grundsats icke finnes genomförd i något land, der organisationen af underdomstolarne är sådan som våra häradsrätters.

Då alltså något verkligt behof af lagförändring i fråga om bevisning inför rätta, enligt vår åsigt, ej förefinnes och då tillika antagande af det nu föreliggande förslaget till dylik lag, enligt vår tanke, skulle lägga allt för stor magt i domarens händer, hafva vi ansett att utskottet bort afstyrka bifall till samtliga i propositionen innefattade lagförslag.;

vid 16 § af herrar *Hasselrot, Bruzelius* och *Nilsson*, hvilka ansett att nämnda § bort gifvas följande lydelse:

»Är genom allmän lag eller särskild författning någon ålagdt att ej uppenbara hvad han på grund af embete, tjänst eller annan befattning får sig bekant; må han ej om sådant höras såsom vittne, med mindre han blifvit i laga ordning löst från sin förpligtelse. *Utan parts medgifvande må ej heller någon höras såsom vittne om hvad parten för honom i förtroende och mellan fyra ögon omtalat, der ej fråga är om ärekränkning eller om brott, hvarå straffarbete i öfver ett år följa kan. Likaledes må ej den, som blifvit anlitad att föra parts talan i rättegång eller deri honom biträda, utan hufvudmannens medgifvande höras såsom vittne om hvad han för fullgörande af det uppdrag fått sig förtrodt.*»;

vid 49 § af herr *G. Andersson*;

af herrar *Fröberg, Rudebeck* och *Lundström* mot vissa delar af motiveringen.

Herr *Ohlsson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.